

ESTUDIS

Lluís Pastre, mestre de català a l'escola primària pública nord-catalana (1863-1927)

Per Josep Gallart i Bau

Universitat de Vic

1. Lluís Pastre

El mestre d'escola primària Lluís Pastre ha passat a la història per haver-se dedicat amb ciència i coratge a l'ensenyament del català al Rosselló a cavall dels segles XIX i XX. Tant és així que Lluís Pastre és punt de referència per als mestres nord-catalans d'avui dia. Ara bé, si el contingut d'aquest article ressegueix el vessant de Lluís Pastre en qualitat de mestre de català, l'abast educatiu de la persona és prou més considerable. L'extensa bibliografia que afegim al final d'aquest article és el testimoni de la pluridimensionalitat de Pastre. Pastre fou també pedagog, dialectòleg, gramàtic, traductor i traductòleg, i crític literari. És com a

pedagog que publicà la seva primera obra *Essai d'éducation sociale à l'école avec le concours de la famille* (1901), escrita en col·laboració amb Jules Combes, també mestre com ell. L'obra consta d'un llibret de vint-i-quatre pàgines per a l'estudiant i d'una guia per al professor. És evident que una obra amb aquest títol també avui seria benvinguda a les nostres escoles. En 1916 publicà *Ramon Llull et son oeuvre pédagogique*, on recuperà la figura del benaurat doctor a *Blanquerna* com a model de mestre i com a pioner de la docència en català.¹ Lluís Pastre era occitanòfon de llengua materna i catalanòfon d'adopció; dedicà una monografia dialectal a cadascuna d'aquestes llengües: *Le Sous-Dialecte Bas-Languedocien de Clermont-l'Herault* (1913) amb notes històriques, filològiques, gramaticals, lexicogràfiques, folklòriques i bibliogràfiques del llenguadocià, i per al català va escriure «La langue catalane populaire en Roussillon» (1908), estudi diacrònic amb elements de comparació entre cadascuna de les variants dialectals de les cinc comarques nord-catalanes: Rosselló, Vallespir, Conflent, Capcir i Cerdanya. Un altre element per situar Lluís Pastre.

L'any 1925 publicà una gramàtica, *Éléments de grammaire catalane*, amb un prefaci de Josep Sebastià Pons. Es tracta d'una excel·lent gramàtica supradialectal (Guiter, 1965, p. 408-409) que aviat hauria de ser desplaçada al Rosselló, perquè en 1928 aparegué l'*Abrégé de Grammaire Catalane* de Pompeu Fabra, publicada en francès a París per l'editorial de Les Belles Lettres. Va escriure algunes poesies que signà amb el pseudònim Algú. El gruix de les publicacions de Pastre les trobem a la *Revue Catalane* (RC), vint-i-cinc articles en total, i un altre que aparegué a *La Veue del Canigó*, una altra revista catalanista nord-catalana. Els articles més extensos i importants foren publicats en separata i en tirades molt limitades, així ho indiquem a la bibliografia. És per això que avui aquestes separates són difícils de trobar. Tanmateix, la RC, que va ser difosa per subscripció, conserva el gruix de l'obra de Lluís Pastre d'una manera continuada i accessible. Hem d'afegir a aquests articles set llibres que Lluís Pastre escrigué com autor o en coautoria amb Jules Combes, mestre com ell, o amb Sylvain Davin, inspector d'ensenyament primari a Perpinyà, que el lector

1. «Mais il restera encore pour nous, éducateurs catalans, l'oeuvre pédagogique immense du grand penseur qui, le premier peut-être des docteurs médiévaux, sut concrétiser son enseignement et qui le vulgarisa en employant dans ses ouvrages la langue catalane» (Louis PASTRE, *Revue Catalane* (RC) núm. IX [1915], p. 81).

trobarà a la bibliografia final d'aquest article.

2. Dades biogràfiques

Lluís Pastre va néixer el 27 d'octubre de 1863 a Clarmont d'Erau, Llenguadoc, al Departament de l'Erau. La seva carrera docent fou al Rosselló. En 1882, quan té dinou anys, treballa al Col·legi de Perpinyà com a repetidor. Després exerceix com a mestre d'escola primària a diversos pobles de la plana del Rosselló: en 1889 és a Ribesaltes, en 1894 a Clairà, en 1896 a Illa de Tet, al 1900 a Toluges. De 1900 a 1920, any en què es jubilà, va ser a diverses escoles de Perpinyà. L'octubre de 1900 el trobem a l'Escola Pasteur. De 1901 a 1910 a l'Escola Rigaud, i de 1910 a 1920 a l'Escola Voltaire. Va viure a Perpinyà fins a la seva mort ocorreguda el 15 de febrer de 1927 (vegeu Mas, 1979).

3. Pastre a la Société d'Études Catalanes (SEC)

Des del punt de vista cultural, Lluís Pastre formà part del nucli d'intel·lectuals i escriptors més compromesos de la segona generació de la Renaixença al Rosselló. Aquests intel·lec-

tuals i escriptors s'agrupen a la SEC creada en 1906 per impuls i escalf del Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana de Barcelona del mateix any 1906. La SEC rossellonesa comptà entre els seus socis amb altres persones i entitats de la resta dels Països Catalans. Esmentarem només Antoni M. Alcover i el Centre Excursionista de Catalunya. L'òrgan de difusió de la SEC fou la RC, que va publicar-se mensualment entre el gener de 1907 i el desembre de 1921. Dèiem més amunt que a la RC foren publicats la quasi totalitat d'articles de Pastre. Així mateix, gairebé tots els llibres de Pastre són editats per la SEC i impresos a la Impremta Catalana de Joaquim Comet, l'impressor de la SEC. Pastre fou un dels socis culturalment més actius de la SEC, les nombroses publicacions ho corroboren. Pastre fou també actiu organitzativament: en 1906, any de la fundació de la SEC, és membre del consell d'administració, i després va arribar a ser-ne vicepresident. Pastre és sobretot, i això és el que ens ocupa ara, un mestre compromès amb l'ideari de la Renaixença nord-catalana. Ens esforçarem per resumir en tres idees quin fou aquest programa, perquè ens ha d'aplanar el camí per comprendre l'obra de Lluís Pastre. La SEC treballà per redonar prestigi a la llengua catalana al Rosse-

lló en tres direccions: va adoptar l'ortografia del Congrés de Barcelona de 1906, va crear una literatura catalana moderna culta i van considerar-se, en la llengua i en la cultura, com a part dels Països Catalans. I tots tres aspectes ben accentuats, perquè el poeta més popular i divulgat de la generació anterior, la primera generació de la Renaixença al Rosselló, parlem d'Albert Saisset (1842-1894), havia navegat precisament en la direcció contrària: va escriure el català emprant una ortografia afrancesada, il·legible per als catalans de fora del Rosselló, i va triomfar amb poesia i comèdia de nivell de llengua familiar, i féu pensar, per això, que el català no era apte per a la literatura culta. La SEC, i Pastre en primera línia, van haver d'enfrontar-se a aquests prejudicis lingüístics ben arrelats que, a més a més, tenien el suport de l'estament oficial, de l'opinió pública i del curs de la història a França.

4. Pastre mestre de català

Jordi Mas, mestre d'ensenyament primari nascut a Illa de Tet (Rosselló), recull el testimoni del senyor Llonguet, que fou batlle de Dorres (Cerdanya) i antic alumne de Lluís Pastre a Perpinyà. Llonguet relata que Lluís Pastre organitzava a Perpinyà concursos de lectura, recitació, traducció i ortografia catalanes. A la fi del curs escolar els alumnes eren premiats amb llibres catalans. Conservem les actes d'un d'aquests concursos (Pastre, RC núm. II, 1907, p. 291-304). És el concurs de 1907. El lliurament de premis va ser el diumenge 26 de maig de 1907 en un local públic de Perpinyà, Les Varietats, situat on avui s'aixeca la Residència del Castellet en la confluència de la Bassa amb la Tet. Hi van participar vint-i-set joves entre deu i quinze anys. En l'exercici oral els infants havien de recitar un text en català.² En l'exercici escrit, havien de traduir un

2. «Lo gall de Sant-Joan» (Albert Saisset)
Un dia vaig montar, tot suant i bufant
Su'l campanar de Sant-Joan.
Ah! quina vista alegre i granda
Vos ofereix aqueixa miranda!
D'aquí veieu del Rosselló
Les planes i les valls que de pertot verdegem,
Les riveres de llarc à llarc que se passegen,
La mar blava i les neus mai foses que blanquejen
Sus la pica del Canigó. [...]

text català-rossellonès al francès. Per dur a terme aquest concurs Pastre va haver d'obtenir finançament privat de membres de la SEC i va haver de superar dificultats lingüístiques: era aquell el primer contacte amb el català escrit que tenien els infants perpinyanesos. Va haver-hi una altra dificultat encara, i d'ordre administratiu. Va córrer la veu que el Ministeri prohibia el concurs de llengua catalana. Va resultar que el rumor va ser fals. Aquest fet va atemorir alguns concursants i va fer que dels cinquanta-dos joves inscrits inicialment, vint-i-cinc es donessin de baixa «craignant peut-être de désobéir à la circulaire du ministre de l'Instruction publique» (ibídem). Per «protegir» els concursants premiats, després d'una llarga discussió, el consell de redacció de la RC decidí de no publicar els noms dels joves guanyadors. Tot plegat nombrosos en-

trebancs que transparenten el desafiament que suposà la divulgació de la llengua catalana a l'escola pública perpinyanesa. Pastre, des de la SEC, hauria volgut organitzar un concurs oficial de llengua catalana per a totes les escoles de Perpinyà, però va ensopegar amb una prohibició de l'administració educativa que li ho impedí aquell mateix any 1907.

5. Dos mètodes per a l'ensenyament del català de Lluís Pastre

Pastre és autor de dos mètodes per a l'ensenyament del català. El primer mètode és «La langue catalane et son utilité pédagogique» de 1910. És un mètode d'ensenyament, anomenat *mixt*,³ que utilitza el coneixement que els infants tenen del català per tal que pu-

3. «La méthode mixte d'enseignement du français consiste dans l'emploi de la méthode *directe* (ou maternelle) au début des études (vegeu Sylvain DAVIN i Louis PASTRE, *Le Français enseigné par les exercices de langage*) et la méthode de *comparaison* (ou de traduction) à partir du moment où l'enfant peut aborder avec fruit l'étude de la grammaire française. "Enseigner d'abord aux jeunes Roussillonnais à parler et à écrire le français sans tenir compte du catalan et, plus tard, à bien parler et à bien écrire le français au moyen du catalan" telle est la définition que nous donnions de cette méthode dans une précédente étude (*Le catalan à l'école*) où nous démontrions, en outre, que l'article 13 du Règlement des Ecoles primaires ne peut être invoqué contre le catalan si ce dernier est employé comme langue de comparaison dans une classe où les enfants ont déjà appris à parler et à écrire par la méthode directe. La méthode *mixte* a, naturellement, contre elle ceux qui, partisans de la méthode directe, ne veulent pas entendre parler de l'introduction des idiomes locaux dans les écoles et ceux qui, partisans de la méthode de comparaison, voudraient établir cette comparaison dès le début des études, oubliant que pour comparer deux langues, il faut d'abord les connaître l'une et l'autre d'une façon suffisante» (Louis PASTRE, «La langue catalane et son utilité pédagogique», *Revue Catalane*, núm. IV [1910], p. 396).

guin aprendre a *parlar bé* i a *escriure bé* (Pastre, RC, núm. IV, 1910, p. 396) (la cursiva no és nostra, sinó del text en francès). El benefici seria doble, els joves aprendrien francès i català. És per això que aquest mètode s'anomenà *mixt*, i no directe. El mètode suposava una presència del català a l'escola pública francesa, cosa que topà amb el reglament de les escoles primàries que proscrivia l'entrada de les llengües locals a l'escola perquè no destorbessin l'aprenentatge del francès. Pastre capgirà l'argumentació i proposà que la llengua francesa fos apresada establint un paral·lelisme amb la llengua catalana. Així els infants podrien treure profit del català que sabien per aprendre el francès que encara no sabien. De fet, si aquest mètode hagués estat aplicat hauria tingut com a conseqüència la conservació del català al Rosselló. Segurament va ser per això que el Consell d'Administració de la Unió Fraternal de Mestres dels Pirineus Orientals va rebutjar-lo per unanimitat i sense discussió (Pastre, RC, núm. IV, 1910, p. 396-397). Tots els membres del Consell eren partidaris del mètode directe. Les severes prohibicions administratives i els prejudicis que proclamaven la substitució de les llengües locals per la llengua oficial dominaven completament el panorama docent francès. Tanma-

teix va produir-se un debat en diaris i revistes regionalistes i educatives del Migdia francès per dilucidar si el francès s'havia d'ensenyar amb o sense l'auxili de la llengua materna dels alumnes. Pastre afegí a les argumentacions didàctiques aquestes consideracions:

Hem de lamentar-nos que l'idioma local perduri? Podem creure seriosament que la República, *una i indivisible* [la cursiva no és nostra], pugui estar en gran perill perquè els idiomes locals continuïn subsistint a les nostres províncies? (cf. Pastre, RC núm. VI, 1910, p. 397).

A partir d'aquí Pastre argumenta a favor de la pervivència de les llengües de França que no són el francès i s'endinsa en un argument de consistència política quan diu:

Confesso francament que no comprenc que pugui ser una obra *democràtica i nacional exterminar* [la cursiva no és nostra], els idiomes parlats per més de deu milions de meridionals. Aquesta lleial gent del Migdia, sempre a punt per sacrificar-se i defensar la *integritat nacional* i els *principis democràtics* [la cursiva no és nostra], no té dret a més miraments? (Ibidem).

El mètode «La langue catalane et son utilité pédagogique» s'organitza

en vint-i-nou lliçons i un apèndix. Utilitza trenta-sis textos literaris en prosa, poesia i teatre d'escriptors catalans contemporanis. Cada lliçó consta d'un text, una explicació, un vocabulari català-francès i exercicis. Els exercicis són una traducció del català al francès, un resum en català, conjugacions verbals i tot completat per detallades explicacions de fonètica, gramàtica i lèxic en què es compara català i francès. L'antologia del mètode ens sembla excepcionalment reeixida: el primer text és d'Albert Saisset (1842-1894) «Lo parpalleto», 'La papallonet', en el mateix rossellonès dialectal que parlen els joves, però escrit en català normatiu, no en català afrancesat. El primer pas en la bona direcció ja és donat. A partir d'aquí els textos són de rossellonesos de la primera generació de la Renaixença al Rosselló, en citem alguns: Josep Bonafont (1854-1935), Justí Pepratx (1828-1901), Pere Talrich (1810-1889). Després és el torn dels autors de la segona generació de la Renaixença al Rosselló, en citem alguns: Josep Sebastià Pons (1886-1962), Esteve Caseponce (1850-1962), Pau Berga (1864-1947). Remarquem que aquest segon grup d'autors eren escriptors vius i actius, gent que vivia al país i amb qui l'estudiant podia perfectament trobar-se al carrer, un valor pedagògic afegit. A continuació vénen

els autors cispirinencs, en citem alguns: Jacint Verdaguer (1845-1902), Narcís Oller (1846-1930), Joan Maragall (1860-1911), Joaquim Ruyra (1858-1939), Àngel Guimerà (1845-1924). L'apèndix completa l'antologia amb tres textos dialectals i quatre textos antics. Els textos dialectals són del valencià Teodor Llorente i Olivares (1836-1911), del mallorquí Antoni Alcover (1862-1932) i de l'alguerès Joan Palomba (1876-1953). Els textos antics són del *Dietari de l'església de Sant Joan de Perpinyà* (1538); de Bernat Metge (segle XIV), *Lo somni*; de Joanot Martorell (segle XV), *Tirant lo Blanc*, i de Ramon Llull, *Llibre de les bèsties*. Ens afanyem a fer notar que els quatre textos antics tenen quatre procedències territorials ben definides. Tot plegat un programa de continguts que, si més no com a estructura, té una vigència ben intacta. Aquest mètode va aparèixer fraccionat en dotze articles mensuals a la RC entre els anys 1910 i 1911. S'edità en format de llibre el 1911 amb el títol *Le Français enseigné par les exercices de traduction de textes catalans aux enfants de 9 à 15 ans*. Però no ens hem de deixar enganyar pel títol, perquè el seu contingut és molt ambiciós. Pastre diu al prefaci que vol ensenyar ben bé als infants que, amb anterioritat a la conquesta, la llengua catalana era absolutament la mateixa a ambdues bandes

dels Pirineus. L'obra va ser honorada amb l'aprovació del poeta occità Frederic Mistral.

L'altre mètode és *l'Enseignement de la Langue Catalane par la méthode des doubles textes*, de 1920. Aquest mètode ensenyava el català oral i escrit a partir de la traducció de textos literaris catalans moderns al francès. És un mètode que hem d'adscriure al sistema gramatical: el principal element d'aprenentatge és la traducció. L'objectiu pedagògic confessat a la introducció és aprendre en poc temps a dominar la llengua catalana amb seguretat i gairebé sense esforç. L'objectiu cultural és conèixer la rica literatura dels veïns catalans del sud. I tot seguit havia d'aparèixer la justificació política, perquè Lluís Pastre va haver-se de justificar per divulgar el català. El mètode s'escriu per accentuar la unió de dos països, Catalunya i França, que deu mil voluntaris catalans havien acabat de segellar amb llur sang al camp de batalla de la Primera Guerra Mundial (cf. Pastre, 1920, p. 5). La Gran Guerra acabà en 1918 i Pastre

publicà el mètode en 1920. El gruix del mètode el constitueixen quaranta textos d'escriptors contemporanis del nord i del sud. Els autors rossellonesos citats són majoritàriament contemporanis, coetanis i, a més a més, membres com ell mateix de la SEC. En citem alguns: Josep Sebastià Pons (1886-1962), Josep Bonafont (1854-1935), Esteve Caseponce (1850-1932), Joan Amade (1878-1949), Pau Berga (1864-1947). Els autors del Principat triats tenen l'obra escrita en els segles XIX o XX. En citem alguns: Víctor Català (1869-1966), Jacint Verdaguer (1845-1902), Santiago Rusiñol (1861-1931), Narcís Oller (1846-1930), Joaquim Ruyra (1858-1939). Hi destaca un text de Josep Pau Ballot i Torres (1747-1821) «La llengua catalana»,⁴ pàgina 70, que és tota una defensa i il·lustració de la llengua catalana amb els mateixos arguments que Joachim du Bellay fa per a la llengua francesa a la *Défense et illustration de la langue française* (1549). La disposició dels textos al manual és la següent: a la pàgina esquerra hi ha l'original català i a la dreta hi ha la tra-

4. «La llengua catalana» (Ballot i Torres)

[...] És la llengua catalana no sols pròpia i verdadera llengua
sinó senzilla, clara, pura, enèrgica, concisa, numerosa, fluïda i natural;
i és tan sentenciosa, cortesana i dolça
que no hi ha llengua que, amb més breus paraules,
digui més alts i millors conceptes,
tenint en tot una viva semblança amb sa mare llatina.

ducció al francès. Les frases de l'original i de la traducció són numerades de manera que l'aprenent troba en tot moment la correspondència del que està llegint en l'altra llengua. La metodologia d'aprenentatge proposada consisteix en una primera part d'aprenentatge individual: la comprensió del text francès, la comprensió del text català, la traducció oral del text català al francès, la traducció escrita del text català al francès, la lectura en veu alta del text català i, finalment, aprendre de memòria el text català. I en una segona part d'aprenentatge amb l'ajut del professor on trobem: explicacions gramaticals, exercicis de conjugació, de vocabulari, de redacció i, finalment, conversa en català. El fet que aquest llibre aparegués en onze fascicles independents, lliurats en separata conjuntament amb la RC, explica potser que no n'haguem pogut trobar cap exemplar a biblioteques del Principat i només un al Rosselló, a la Biblioteca Municipal de Perpinyà.

6. Pastre traductor per a l'escola

L'obra de Pastre com a traductor al català és considerable. Hi ha els dos manuals que hem esmentat més amunt en què la traducció directa o inversa n'és l'espina dorsal. Volem citar, a més

a més, *Le catalan à l'école* (1907), estudi pedagògic seguit de les regles d'ortografia i de pronúncia catalana on trobem consells sobre la traducció. Esmentem també una traducció filològica a *Llengües germanes* (1907), el català i l'occità, que conté una traducció de l'occità al català de la poesia *Lou Tioulat Paternel* del poeta llenguadocià Peyrottes. *Critique des traductions catalanes du Songe d'Athalie* (1909) és un exercici de traductologia comparada de tres versions del dramaturg Jean Racine al català. Pel que fa a la traducció aplicada a l'ensenyament del català devem a Pastre la traducció d'un conte de Perrault: «Pell d'ase», *La version catalane de Peau d'âne* (1917), molt curt, vuit pàgines, però singular. La literalitat hi és absoluta: traducció catalana i original francès hi són en línies intercalades. L'objectiu de la traducció, així ho diu Pastre en la introducció, és fer conèixer als infants l'ortografia del català que parlen, però que no poden aprendre a l'escola. De fet, aquest conte en català-francès comparat és com un exercici de classe dels que promogué aquest esforçat mestre en els seus manuals.

7. El llegat de Pastre

En reconeixement a aquesta tasca tan gran, el 1935 la ciutat de Perpinyà li

dedicà un carrer al barri de l'Alt Verdet. L'escriptor rossellonès Pere Verdguer (1992, p. 108) publicà en 1992 un article de síntesi sobre l'ensenyament del català al Rosselló. En aquest article, Pastre és considerat com un mestre d'escola que, en contra de les directrius que imperen, vol ensenyar el català als seus alumnes. Pastre va ser també un occità que treballà convingut per la causa catalana.

Bibliografia

I. LLIBRES DE LLUÍS PASTRE. FONTS PRIMÀRIES

De 1920 a 1927 Pastre va ser sotsbibliotecari a la Biblioteca Municipal de Perpinyà. Segurament això explica perquè aquesta biblioteca és la institució que disposa del conjunt més nombrós d'obres de Pastre. Com que a les altres biblioteques de França i a les biblioteques del Principat hi ha molt poques obres d'aquest mestre guiarem el lector amb sigles a sota de cada referència bibliogràfica per indicar on pot trobar cada llibre. Hi ha, òbviament, biblioteques públiques i privades als catàlegs de les quals no hem tingut accés.

BMM: Biblioteca Municipal de Montpeller. Montpeller.

BMP: Biblioteca Municipal de Perpinyà.

BnF: Biblioteca Nacional. París.

BUP: Biblioteca de la Universitat de Perpinyà.

UAB: Biblioteca de la Universitat Autònoma de Barcelona. Bellaterra.

UB: Biblioteca de la Universitat de Barcelona. Barcelona.

COMBES, Jules; PASTRE, Louis. *Essai d'Education sociale à l'école avec le concours de la famille*. 1901, 24 p.

(BnF)

DAVIN, Sylvain; PASTRE, Louis. *Le français usuel enseigné par les exercices de langage aux enfants de 3 à 6 ans*. 1904.

— *Le français usuel enseigné par les exercices de langage et de lecture aux enfants de 6 à 9 ans*. Perpinyà: Impr. J. Comet, 1905.

(BMP)

PASTRE, Louis. *Le français enseigné par les exercices de traduction de textes catalans aux enfants de 9 à 15 ans*. Perpinyà: Impr. J. Comet, [1911], 119 p.

(BMP, BUP)

— *Le sous-dialecte bas-languedocien de Clermont-l'Hérault*. Perpinyà: Impr. J. Comet, 1913, 163 p.

(BMP, BMM, BnF)

— *Enseignement de la langue catalane par la méthode des doubles textes*. Perpinyà: Impr. J. Comet, 1920, 86 p.

(BMP)

— *Éléments de grammaire catalane. Rédigée conformément aux règles orthographiques en usage dans la littérature moderne.* Préface de M. J.-S. Pons. Perpinyà: Impr. catalane [1925], 128 p.

(BnF, BMP, UAB, UB)

II. ARTICLES DE LLUÍS PASTRE. FONTS PRIMÀRIES

Són nombrosos els articles que després de ser publicats a la RC van ser publicats en separata. Així ho indiquem en tots els casos.

«Le catalan à l'école». *Revue Catalane*, núm. I (1907), p. 21-25, 46-53, 78-83. Reproduït a: PASTRE, Louis. *Le catalan à l'école*. Perpinyà: Imprimerie Catalane, 1907.

«Le poète Bouchor et les chants populaires». *Revue Catalane*, núm. I (1907), p. 116-118.

«Llengües germanes». *Revue Catalane*, núm. I (1907), p. 270-278. Reproduït a: PASTRE, Louis. *Llengües germanes*. Perpinyà: Imprimerie Catalane, 1907.

«Distribution des Prix du concours de langue catalane. Rapport du Secrétaire Louis Pastre». *Revue Catalane*, núm. I (1907), p. 298-304.

«La langue catalane populaire en Roussillon». *Revue Catalane*, núm. I (1907), p. 337-341, 353-358; II (1908), p. 7-9, 53-59, 78-87, 125-128, 147-152, 184-189, 205-210, 238-245 i III (1909), p. 337-341 i 353-358. Reproduït a: PASTRE, Louis. *La langue catalane populaire en Roussillon: recueil de documents*. Perpinyà: Impr. J. Comet [1908], [60] p.

«Des moyens à employer pour obtenir le rétablissement de l'orthographe des noms de lieux». *Revue Catalane*, núm. II (1908), p. 105-107.

«Critique des traductions catalanes du *Songe d'Athalie*». *Revue Catalane* núm. III (1909), p. 78-88. Reproduït a: PASTRE, Louis. *Critique des traductions catalanes du Songe d'Athalie*. Perpinyà: Imprimerie Catalane, 1909.

«Les prétérits catalans». *Revue Catalane*, núm. III (1909), p. 229-237, 269-273. Reproduït a: PASTRE, Louis. *Les Prétérits catalans en Catalogne et en Roussillon*. Perpinyà.

«La langue catalane et son utilité pédagogique». *Revue Catalane*, núm. IV (1910), p. 396-402, 425, 431, 463-468; V (1911), p. 20-26, 57-64, 85-91, 121-126, 153-158, 190-199, 249-296, 340-352. Reproduït a: PASTRE, Louis. *La langue catalane populaire en Roussillon: recueil de documents*. Perpinyà: Impr. J. Comet [1908], [60] p. Reproduït a RC entre 1907 i 1908.

- «Orthographe et prononciation du catalan». *Revue Catalane*, núm. v (1911), p. 379.
- «Une conférence sur la langue catalane». *Revue Catalane*, núm. vi (1912), p. 76.
- «La langue catalane à la Sorbone». *Revue Catalane*, núm. vi (1912), p. 141-142.
- «L'anarchie orthographique [del català]». *Revue Catalane*, núm. vi (1912), p. 168-170.
- «L'idée regionaliste» [Jean Amade]. *Revue Catalane*, núm. vi (1912), p. 199-201.
- «De l'emploi de "l'hi" et de "els hi"». *Revue Catalane*, núm. vi (1912), p. 246-251, 277-281, 313-316. Reproduit a: PASTRE, Louis. *De l'emploi de l'hi et de els hi*. Perpinyà: Imprimerie Catalane, 1912.
- «Les catalanisms à l'école». *Revue Catalane*, núm. vi (1912), p. 328-330, 367-370; vii (1913), p. 25-27, 59-62, 93-96, 125-128, 185-192. Reproduit a: PASTRE, Louis. *Les catalanisms à l'école*. Perpinyà: Imprimerie Catalane, 1913.
- «Pour le bilingüisme». *La Veu del Canigó* 54 (26 gener 1913), p. 31.
- «Ramon Llull et son oeuvre pédagogique». *Revue Catalane*, núm. ix (1915), p. 81-83, 90-93, 118-120, 146-149, 169-171, 177-181, 195-199; x (1916), p. 12-14, 27-29. Reproduit a: PASTRE, Louis. *Ramon Llull et son oeuvre pédagogique*. Perpinyà: Imprimerie Catalane, 1915.
- «Poemes de guerra [P. Francis]». *Revue Catalane*, núm. ix (1915), p. 125-128.
- «Taisez-vous. Conseil d'un poilu». *Revue Catalane*, núm. x (1916), p. 111-112.
- «La version catalane de Peau d'âne». *Revue Catalane*, núm. xi (1917), p. 11-14, 26-29. Reproduit a: PERRAUIT, Charles. *La version catalane de Peau d'âne*. Perpinyà: Impr. Catalane. 1917.
- «Les hores que passen [P. Francis]». *Revue Catalane*, núm. xi (1917), p. 53-55.
- «Charles Grandó». *Revue Catalane*, núm. xi (1917), p. 65-67.
- «Le provençal au lycée». *Revue Catalane*, núm. xiii (1919), p. 222-225.
- «Leçons bilingues pour l'enseignement simultané du français et du catalan». *Revue Catalane*, núm. xiii (1919), p. 242-249.
- «Questions de langue catalane. Les mots en "ia"». *Revue Catalane*, núm. xv (1921), p. 55-57.

III. FONTS SECUNDÀRIES

GUIER, Henri. «Quelques participes passés anormaux dans le catalan du Roussillon», *Actes du Xè Congrès International de Linguistique et Philo-*

- logie Romanes* (Estrasburg, 1962).
París, 1965, I, p. 399-414.
- MAS, Jordi. «Lluís Pastre, mestre d'escola de la Tercera República». *Sant Joan i Barres* núm. 76 (1979), p. 21-23.
- PONS, Josep Sebastià. «Leçons bilingues pour l'enseignement simultané du français et du catalan». *Revue catalane*, núm. XIII (1919), p. 242-249.
- VERDAGUER, Pere. «L'ensenyament del català». A: ASSOCIACIÓ ARRELS. *Qui sem/són els catalans del nord*. Perpinyà: Associació Arrels, 1992, p. 106-116.